

Seksuaalinen mielihyvä ja nautinto yläkoulun seksuaalikasvatuksessa

KRISTIINA VESANEN

Seksuaalisuus on nautinnon ja hyvinvoinnin lähde sekä myötävaikuttaa kokonaisvaltaiseen itsensä toteuttamiseen ja tyytyväisyyteen
(World Association for Sexual Health, 2014)

Näin julistaa Maailman seksuaaliterveysjärjestö. Nykyään seksuaaliterveyden määritelmään kuuluu seksuaalielämään suhtautuminen ihmissuhteita ja elämää rikastuttavana sekä turvallisuutta ja tyydytystä tuottavana tekijänä. Vasta 1990-luvulla kansainvälisesti käyttöön tullut käsitepari seksuaali- ja lisääntymisterveys on suhteellisen tuore näkökulma seksuaaliterveyteen. Näkemys korostaa yksilöiden seksuaalisten oikeuksien huomioonottamista. Tukemalla mahdollisuuksia nauttia seksuaalisuudesta – esimerkiksi auttamalla ihmisiä hyväksymään ja ilmaisemaan oma seksuaalinen erityisyytensä – voidaan edistää seksuaaliterveyttä. (Kontula & Meriläinen 2007.)

Niin tutkimuksessa kuin nuorten seksuaalikasvatuksessakin seksuaalista mielihyvää koskevat teemat ovat jääneet vähäisiksi, ja näin ollen seksuaalisesta nautinnosta puhuminen ylimalkaan on suhteellisen tuore ilmiö. Tieteelliset julkaisut seksologian alalta 1960-luvulta 2010-luvulle asti eivät käsittele juurikaan seksuaalisuuden positiivisia puolia, kuten nautinnollisuutta ja intiimiyttä. Ongelmalähtöisyys on osaltaan vaikuttanut myös seksuaalikasvatukseen, jota seksuaalisen mielihyvän sijasta leimaa pikemminkin kiellot ja rajoitukset, vaikka seksuaalikasvatuksen pyrkimys on edistää terveyttä sekä hyvinvointia. (Näre ym. 2012.)

Tiedot ja taidot seksitautien ja ei-toivottujen raskauksien ehkäisystä ovat tärkeä osa seksuaalikasvatusta ja seksuaaliterveyden edistämistä. Riskien ennaltaehkäisyyn lisäksi on kuitenkin yhtä tärkeää, että kasvatettava oppii toimimaan erilais-

sa seksuaalisesti virittyneissä tilanteissa. Seksuaalikasvatuksen yksi merkittävä tehtävä on tukea nuoren kykyä tehdä valintoja ja ilmaista omaa seksuaalisuuttaan itselle sopivalla tavalla. Kuten Sari Näre ja kumppanit (2012, 52) asian ilmaisevat: ”seksuaalikasvatuksella vahvistetaan siten seksuaalisuutta koskevaa kognitiivista, emotionaalista, sosiaalista, vuorovaikutteista ja fyysistä osaamista.” Nuoren omaleimaisen seksuaalisuuden tukeminen seksuaaliterveyttä edistämällä sekä itsetuntemusta ja itsearvostusta lisäämällä on tärkeä osa seksuaalikasvatusta. Seksuaalikasvatuksen tulee myös vahvistaa nuoren kykyä vaalia seksuaalisia oikeuksiaan, ja mikäli nuori haluaa seksiä, on seksuaalikasvatuksen tehtävä pyrkiä lisäämään nuoren kykyä nauttia seksistä. (Näre ym. 2012.)

Seksuaalikasvatuksen asiantuntijan Douglas B. Kirbyn mukaan seksuaalikasvatuksen tärkeä päämäärä on auttaa nuorta selvittämään, mitä hän seksuaalisesti haluaa ja ei halua erilaisissa tilanteissa eri ihmisten kanssa. Seksuaalikasvatuksen tulisi vahvistaa seksuaalisen kommunikaation taitoja, jotta nuori oppii myös välittämään haluamiansa kumppanilleen. Seksuaalikasvatuksen tulisi tukea nuoren kykyä hahmottaa, mikä hänelle itselleen tuottaa mielihyvää. Sen tulisi myös lisätä taitoja tuottaa partnerille seksuaalista mielihyvää. (Näre ym. 2012.)

Nuoren kannalta on kallisarvoista kokea oma keho ja seksuaalisuus myönteisenä ja tyydytystä tuottavana. Vera Gergovin (2016) mukaan on tärkeää, että nuori saa ottaa oman kehonsa ja seksuaalisuutensa haltuunsa. Nuoruusiässä on suhteellisen yleistä kokea seksuaalisuuteen liittyviä pelkoja, ja jopa kolmasosa nuorista on huolissaan omasta seksuaalisesta poikkeavuudestaan. Gergovin mukaan pelot omien hyvin tavallistenkin mieltymys-

ten poikkeavuudesta johtuvat siitä, että haluista ja mielikuvista ei puhuta avoimesti. Avoin kommunikaatio seksuaalisista mieltymyksistä olisi kuitenkin tärkeää seksuaalisen nautinnon kannalta.

Myös Elina Reenkola (2018) nostaa esille seksuaaliseen mielihyvään liittyvän puhumattomuuden kulttuurin. Reenkolan mukaan klitorikselle ei ole edelleenkaan käytössä yleistä arkikielen nimeä. Klitoris on ainoa pelkästään mielihyvää varten oleva elin, eikä äidit Reenkolan mukaan puhu klitoriksesta tyttärilleen. Sen nimeämättömyys voi johtaa kokemukseen mielihyvistä häpeällisenä ja salattavana asiana. Reenkolan mielestä seksuaalisesta mielihyvistä ja masturboinnista opettaminen on kulttuurissamme yhä tabu.

Seksuaalisten halujen ja tunteusten tunnistaminen on erittäin tärkeää, sillä yhteys seksuaalisiin tunteuksiin parantaa seksuaalista päätöksentekoa. Tietoisuus on yhteydessä vastuulliseen seksuaaliseen käyttäytymiseen. Enemmistö länsimaalaisista seksuaalikasvattajista on yhtä mieltä siitä, että parhaat seksuaaliset päätökset syntyvät silloin kun ihminen on tietoinen ajatuksistaan, tunteistaan ja kehon tunteuksistaan. Länsimaaisessa kontekstissa useat seksuaalikasvattajat ovat kuitenkin huolissaan siitä, että moni seksuaalisesti aktiivinen nuori ei välttämättä ole sukupuoliyhteydessä nautinnon, halun ja intiimiyden vuoksi. (Fay 2002.)

Seksuaalikasvatuksen oleellinen tehtävä on rikkoo tabuja seksuaalisen mielihyvän ympäriltä sekä puhua seksuaalisesta nautinnosta avoimesti ja kaikille. Kuinka koulun seksuaalikasvatus sitten vastaa tähän tarpeeseen? Tässä avauksessa selvitan kolmen oppinnytteen avulla, miten seksuaalista mielihyvää ja nautintoa nykyään käsitellään yläkoulun seksuaalikasvatuksessa. Tätä ennen tarkastelen kuitenkin lyhyesti seksuaalikasvatuksen tarkoitusta ja tavoitteita.

Seksuaalikasvatus yläkoulussa sekä seksuaalikasvatuksen merkitys ja arvot

Seksuaaliterveydestä opettaminen on perusopetuksen opetussuunnitelmassa osa terveystiedon oppiainetta (Opetushallitus 2020a). Opetussuunnitelman seksuaalikasvatukselle asettavat tavoitteet ovat hyvin väljät. Terveystiedon sisällöllisiin tavoitteisiin kuuluu 7.–9. vuosiluokalla seksuaalinen kehittyminen (S1) sekä perehtyminen seksuaalisuuteen, seksuaalisuuden eri osa-aluei-

siin ja seksuaalisen kehityksen monimuotoisuuteen (S2). (Opetushallitus 2014, 400.) Opetushallituksen internet-sivuilta (oph.fi) on mahdollista saada lisätietoa koulun seksuaalikasvatuksen arvoista ja periaatteista, joihin materiaali perustuu. Nautinnollista ja mielihyvää tuottavaa seksuaalielämää ei ole nostettu erilliseksi arvoksi. (Opetushallitus 2020b.)

Koulujen ja opiskelijaterveydenhuollon merkitys seksuaalikasvatuksessa on suuri, koska seksuaalisuutta koskevia neuvoja voi olla nuorten mielestä vaikeaa vastaanottaa vanhemmilta (Puusnielka ym. 2012). Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus on ratkaisevan tärkeää nuoren oman sekä kanssaihmissien terveyden ja hyvinvoinnin kannalta, sillä se vähentää tutkitusti riskikäyttäytymistä tehostamalla ehkäisyn käyttöä ja lisäämällä suvaitsevia asenteita seksuaalisuutta kohtaan. Toisin kuin voisi olettaa, avoin ja vapaamielinen suhtautuminen seksiin korreloi nuorilla alhaisten raskaus- ja aborttilukujen sekä tautien tartuntalukujen kanssa. (Kontula & Meriläinen 2007.) Täten kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen rooli sekä terveyden ja hyvinvoinnin että suvaitsevien asenteiden edistäjänä on äärimmäisen merkityksellinen.

Seksuaalikasvatus on vastuullinen tehtävä, joka vaatii seksuaalikasvattajalta ammattitaitoa, sensitiivisyyttä ja normikriittistä ajattelua. Katriina Bildjuschkin (2015) korostaakin seksuaalikasvattajan ammattitaidon tärkeyttä, johon kuuluu pohdinta omasta suhteesta seksuaalisuuteen ja sukupuolisuuteen. Bildjuschkin painottaa, että seksuaalikasvatusta koskeva lisäkoulutus on välttämätöntä. Tieto muuttuu ja sen vuoksi seksuaalikasvattajien on kehitettävä ammattitaitoaan niin tiedollisesti, taidollisesti kuin asenteellisestikin. Kasvatustyön lomassa on pohdittava normikriittisesti omia arvoja ja asenteita.

Arvojen kriittinen tarkastelu on välttämätöntä seksuaalioikeuksien toteutumiseksi. Kasvatus on aina arvosiidonnoista, ja seksuaalikasvatuksen tavoitteet ovat myös arvopohjaisia. Seksuaalikasvatusta ei voi tehdä mistään yksittäisestä arvonäkökulmasta, vaan sen on tavoitettava seksuaalisuuden, sukupuolisuuden ja ihmissuhteiden moninaisuus. Seksuaalikasvatuksen välittämät arvot ovat merkittäviä nuoren kannalta. Ne vaikuttavat siihen, millaisia käsityksiä kasvatettavalle muodostuu esimerkiksi seksuaalisuudesta, ihmisyydestä ja omasta toimijuudesta. Rajoittunut kasvatusnäkökulma ei mahdollista nuoren omaehtoisia valintoja seksuaalielämää koskien. (Paalanen 2015.)

Nuoren itsenäistyessä ja rakentaessa omaa aintukertaista identiteettiään tapahtuu itsenäistyminen myös seksuaalisuuden alueella. Tähän kuuluvat erilaiset seksuaaliset kokeilut yksin ja yhdessä kumppanien kanssa. Itsenäistymisen moraalinen merkitys on vaikuttava, koska tällöin nuori kasvaa itse arvoja ja normeja tuottavaksi arvosubjektiksi. Kasvattajan onkin pyrittävä arvoneutraaliuuteen ja arvojen välittämisen sijaan on kasvatuksen tarjottava nuorelle mahdollisuus henkiseen kasvuun. (Paalanen 2015.)

Ihmis- ja seksuaalioikeuksien näkökulmasta jokaisen tulee kunnioittaa kunkin ihmisen uniikkia seksuaali-identiteettiä. Minkäänlainen syrjintä ei ole sallittua riippumatta seksuaalisuudesta, sukupuoliisuudesta, ihmissuhteista, kehollisuudesta, vammaisuudesta tai sairaudesta ja niin edelleen. ”Ihmisoikeuksille perustuva kasvatusta on itsessään ihmisoikeus” (Paalanen 2015, 61). Seksuaalikasvatuksesta huomattava osa on kasvattamista eettisen seksuaalisuuden toteuttamiseen, johon kuuluu seksuaalioikeuksien, suostumuksen ja sosiaalisten valtasuhteiden huomioiminen (Paalanen 2015).

Yläkoulun seksuaalikasvatusta kolmessa opinnäytetyössä

Tarkastelen seuraavaksi, kuinka seksuaalista mielihyvää ja nautintoa käsitellään Suomessa yläkoulun seksuaalikasvatuksessa. Pyrin vastaamaan kysymykseen läpikäymällä kolme aihetta käsittelevää opinnäytetyötä. En pyri kaiken kattavaan selontekoon aiheesta, vaan tarkoitukseni on herätellä meitä pohtimaan omia seksuaalisuuteen liittyviä arvoja ja asenteita, synnyttää asiallista keskustelua sekä vedota tutkijayhteisöön yhdenvertaisen seksuaalisen hyvinvoinnin edistämisen nimissä.

Lähteenä on siis kolme opinnäytetyötä, joissa kussakin käsitellään seksuaalikasvatusta eri näkökulmista. Aineistoksi valikoitui opinnäytetasoisia töitä siitä syystä, että monipuolista seksuaalikasvatusta koskevaa tutkimusta on tehty Suomessa vähän, mikä kertoo tarpeesta saada lisää ajankohtaista tutkimusta seksuaalikasvatuksen eri aspekteista. Esimerkiksi vuosilta 2010–2020 Helda-tietokanta tarjoaa hakusanoilla ”seksuaalikasvatusta” yhden opinnäytetyön, joka käsittelee yläkoulun seksuaalikasvatusta.

Lähteenä toimii kolme opinnäytetyötä, jotka luettelen järjestyksessä tuoreimmasta vanhimpaan. Ensimmäinen on Riikka Pöntisen pro gradu

-tutkielma *Sosiaalisesti kontrolloitu, yksilöllisesti valikoitu*, vuodelta 2019. Pöntinen pyrkii selvittämään diskurssianalyysin avulla, millainen seksuaalisuus esitetään yläkoululaisille tavoiteltavana. Aineistona hänellä on kolme terveystiedon oppikirjaa. Toisena lähteenä käytän Emmi Rantasen kandidaatintutkielmaa *Liberaali seksuaalietikka 2000-luvun heteronormatiivisessa seksuaalikasvatuksessa*, vuodelta 2018. Rantanen tutkii suomalaista seksuaalikasvatusta ja sen heteronormatiivisuutta liberaalin seksuaalietikan näkökulmasta. Lähteenään hän käyttää yhden väitöskirjan ja kolmen pro gradu -tutkielman lisäksi kansainvälisiä oppimateriaalianalysejä. Rantanen perustelee lähteidensä valintaa sillä, että koulun seksuaalikasvatuksen heteronormatiivisuutta koskevia opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia löytyy jonkin verran, mutta väitöskirja- ja tutkijatason tutkimusta sen sijaan on tehty Suomessa vähän. Kolmas lähde on Matias Raikon, Emmi Rantasen ja Carolin Väkiparran opinnäytetyö *Nuorten toiveita seksuaalikasvatuksesta*, vuodelta 2017. Opinnäytetyö on systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jonka tarkoitus on koota yhteen nuorten toiveita seksuaalikasvatuksesta aikaisempien tutkimusten valossa.

Heteronormatiivisuus halun ja nautinnon tiellä

Kukin tarkastelemani opinnäytetyö tulee seksuaalisen mielihyvän suhteen hyvin samankaltaisiin päätelmiin: seksuaalista nautintoa ei käsitellä yläkoulun seksuaalikasvatuksessa joko ollenkaan tai siitä puhutaan hyvin vähän. Seksuaalista mielihyvää koskeva diskurssi ei näytä huomioivan eri sukupuoliä, erilaisia kehoja ja erilaisia tapoja harrastaa seksiä.

Sukupuoli ohjaa merkittävästi seksuaalisia mielikuvia Pöntisen (2019) aineistossa. Tytöt nähdään seksuaalisesti passiivina ja pojat aktiivisina seksuaalisina toimijoina. Myös Rantasen (2018) mukaan naisen seksuaalisuus nähdään passiivisena ja miehen seksuaalisuus aktiivisempänä ja nautinnollisena seksikäyttäytymistä. Erittäin huolestuttava havainto on tyttöjen haaste tunnistaa omia seksuaalisia halujaan (Pöntinen 2019). Useat seksuaalikasvatuksen asiantuntijat, esimerkiksi Kirby ja Joe Fay painottavat seksuaalisten halujen ja tunteiden tunnistamisen tärkeyttä tietoisien seksuaalisten päätösten tekemiseksi. Asiantuntijoiden

mukaan on tärkeää, että nuori osaa tunnistaa mitä seksuaalisesti haluaa ja mitä ei halua. Seksuaalikasvatuksella on mahdollisuus vahvistaa nuoren seksuaalista toimijuutta mutta tyttöjen seksuaaliseen toimijuuteen vaikuttanee heikentävästi halun ja nautinnon puutteellinen käsitteleminen. Sukupuolittuneet oletukset kaventavat myös poikien seksuaalisuuden ahtaaseen muottiin. (Pöntinen 2019)

Rantasen (2018) mukaan tytön halusta vaietaan vielä 2000-luvun yläkoulun terveystiedon oppimateriaaleissa. Siihen liitetään ennemminkin ongelmia ja seksuaalinen halu yhdistetään mahdollisuuteen tulla raskaaksi. Tyttöjen masturboinnista ei joko puhuta lainkaan tai siitä on vain pieniä mainintoja, josko silloinkin masturbointiin liitetään orgasmien sijaan hellyyden ja rakkauden tavoittelu (Pöntinen 2019; Rantanen 2018). Tytön seksuaalisuus mielletään epäseksuaaliseksi, moniselitteiseksi ja hankalaksi (Rantanen 2018).

Yhdynnän yhteydessä klitoriksen käsittely jää toissijaiseksi, jolloin naisen nautintoa marginalisoidaan. Naisen nautinnosta käsin yhdyntäkeskeinen seksi ja yhdynnän kuvaaminen loppuhuipentumana voi olla ongelmallista erityisesti, jos naisen nautinnon kannalta oleellisen klitoriksen merkitystä ei edes tuoda esiin. Esimerkiksi vaihtoehto, jossa mies tyydyttäisi naisen suulla tai käsillä hyväillen, ei mahdu tähän diskurssiin. Myös ehkäisy- ja seksitautivalituksessa painopiste on heteroseksuaalisessa sukupuoliyhdynnässä. Rantanen havaitsi aineistossaan, että kondomin käyttöä kehoitetaan Haatasen tutkimissa oppikirjoissa suuseksin yhteydessä, jolloin oletettuna suuseksin saajana on kuitenkin penis eikä vulvan tai peräaukon suojaamisesta suuseksissä puhuta (Rantanen 2018).

Pöntisen (2019) tutkimat oppikirjat pyrkivät tuomaan esiin seksin moninaisuutta painottamalla yhdynnän olevan vain yksi osa seksiä, mutta lopputulos jää valjuksi, sillä muita seksiteknikoita ei juuri kuvata ja maininnat muista seksitavoista esitetään vaihtoehtoisina tai vähemmistöille kuuluvina. Seksuaalisesta nautinnosta ja erilaisista tavoista harrastaa seksiä ei opeteta. Tällainen diskurssi on huolestuttavaa eri sukupuolten, erilaisten kehojen ja seksuaalisten suuntautumisten seksuaalisten oikeuksien toteutumisen kannalta. Myös Raikon ja kumppaneiden (2017) mukaan homoseksuaalien nautinnosta ei puhuta lainkaan ja osa nuorista kokee opetuksen heteronormatiiviseksi. Yhdyntä kuvataan oppikirjoissa rakastelun huipentumana ja oppimateriaalit antavat

ymmärtää heteronormatiivisen yhdynnän olevan päätepieste, koska muista seksin muodoista mainitaan joko sivumainintoina tai osana esileikkiä mikä asettaa ne sekundaarisiksi. Biologis- ja lisääntymiskeskeinen ehkäisyoppi syrjäyttää väistämättä Rantasen mukaan muut seksitavat. Seksuaalikasvatuksessa keskitytään yhä sellaisiin seksin muotoihin, jotka johtavat todennäköisemmin orgasmiin miehillä. (Rantanen 2018.)

Raikon ja kumppaneiden (2017) mukaan nuoret haluaisivat enemmän tietoa seksistä. Nuoret raportoivat haluavansa tietää muun muassa nautinnosta, yhdynnän ajankohdasta sekä seksiin liittyvistä ongelmista. Lisäksi nuoret haluaisivat tietää, miten seksiä harrastetaan ja millaisia erilaisia tapoja sitä on harrastaa. Ensimmäisestä yhdynnästä kaivataan enemmän tietoa, jotta siihen voisi valmistautua paremmin.

Lisäksi Pöntinen (2019) nostaa aineistostaan esille tärkeän huomion etnisyyteen, vammaisuuteen ja aseksuaalisuuteen liittyvien teemojen olemattomasta käsittelystä. Oppikirjat tuottavat kuvaa seksuaalisuudesta moninaisena ilmiönä vain näennäisellä tasolla, eikä ajatus yksilöllisyydestä riko sosiaalisia odotuksia ja normeja. Tämä on Pöntisen mukaan linjassa muiden tutkimusten kanssa siinä, ettei seksuaalikasvatuksen oppimateriaaleissa edusteta kyseisiä ryhmiä. Myös Rantasen (2018) mukaan etnisyyttä esitetään problemaattisesti ja toiseutetusti oppimateriaaleissa.

Johtopäätökset

Seksuaalinen mielihyvä on vain yksi osa kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta ja hyvään seksuaalikasvatukseen kuuluu paljon muutakin. Asiantuntijoiden mukaan seksuaalisen mielihyvän ja nautinnon kokeminen on kuitenkin tärkeä osa seksuaalisuutta niin seksuaaliterveyden kuin seksuaalioikeuksienkin näkökulmasta. Aineiston perusteella näyttää siltä, että seksuaalikasvatus ei tarkastele kokonaisvaltaisesti seksuaalista mielihyvää. Nautinto kuvataan riskien ja vastuun näkökulmasta eikä sitä muuten juuri käsitellä. Biologis- ja lisääntymiskeskeinen näkökulma ei ota huomioon erilaisten kehojen ja seksuaalisten suuntautumisten mahdollisuuksia nauttia seksistä. Seksuaalikasvatuksen suppea viitekehys on merkittävä eettinen sekä terveydellinen ongelma.

Länsimaissa kohdunkaulan syöpä sekä pään ja kaulan alueen syövät ovat lisääntyneet radikaalisti,

mikä johtuu Tukholman Karoliinisen instituutin professorin Matti Lehtisen mukaan papillloomaviruksesta ja muuttuneista seksitavoista (Kallionpää 2017). Näin ollen heteronormatiivinen ehkäisyvalistus, joka ei huomioi erilaisia tapoja harrastaa seksiä, on erittäin vakava asia seksitautien tarttumisen kannalta.

Viimeisin FINSEX-tutkimus (Kontula 2016) nostaa esiin räikeän tasa-arvo-ongelman heteroseksuaalisessa kanssakäymisessä. Tutkimuksen mukaan miehistä 93 prosenttia saa useimmiten orgasmin rakastelun aikana, kun naisista vastaavasti vain 46 prosenttia. Vaikka seksi on muutakin kuin orgasmeja, eikä orgasmi suinkaan ole ainoa tai yksin riittävä nautinnollisen seksin indikaattori, se koetaan kuitenkin usein keskeiseksi seksuaalisen nautinnon kannalta. Naiset, jotka kokevat orgasmeja, tuntevat myös yhdyntänsä miellyttävimmiksi.

Aineiston valossa Reenkolan (2018) huoli mielihyvästä, masturboinnista ja klitoriksesta vaikeumisesta vaikuttaa relevantilta. Tytöt ja tyttöjen nautinto näyttää jäävän edelleen vähälle huomiolle. Tutkimusten mukaan halun ja kiihottumisen sekä kehon viestien tunnistaminen vaikuttaa myönteisesti tyttöjen omaan päätöksentekoon lisäten heidän itsenäisyyttään, mikä on kallisarvoista turvallisten ja nautinnollisten seksikokemusten kannalta. Kyky tunnistaa ja nauttia seksuaalisista tuntemuksista on osa seksuaaliterveyttä. Parhaat seksuaaliset päätökset syntyvät silloin kun ihminen on tietoinen ajatuksista, tunteista ja kehon tuntemuksista. Useiden asiantuntijoiden mielestä seksuaalikasvatuksen kuuluu lisätä nuorten tietoa ja taitoja, mukaan lukien fyysistä osaamista tuottaa mielihyvää niin itselle kuin partnerillekin. Peggy Orenstein (2016) argumentoi sen puolesta, että nuoria on valistettava siitä, mitä sen jälkeen tapahtuu, kun yhteisesti halutaan ja päätetään harrastaa seksiä.

Raikon ja kumppaneiden (2017) mukaan nuoret halusivat enemmän konkreettista tietoa seksuaalisesta kanssakäymisestä ja seksuaalisesta nautinnosta. Myös lukiolaisten ja ammattikoululaisten Väestöliitolle (2020) antaman palautteen mukaan nuoret halusivat enemmän seksuaalikasvatusta. Poikien seksuaalikasvatuksen tarpeita tutkineen Osmo Kontulan (2012) mukaan pojat halusivat monin tavoin ymmärtää tyttöjä paremmin ja jakaa intiimejä asioita tyttöjen kanssa. Pojat ovat olleet pettyneitä siihen, ettei halusta, nautinnosta ja naisen orgasmista puhuta.

Aineiston perusteella vammaisuus näyttää myös olevan teema, joka ei ole osa seksuaalikasvatusta (Pöntinen 2019). Jokainen ihminen on seksuaalinen, eikä vamma muuta tai vähennä seksuaalisuutta (Örö & Oksanen 2015). Usein oletetaan, etteivät vammaiset ihmiset tarvitse seksuaaliterveyteen liittyvää tietoa ja heitä pidetään jopa ei-seksuaalisina. Fyysiset rajoitukset eivät kuitenkaan estä seksistä nauttimista. (Mäkinen 2011.) Seksuaaliterapeutti ja seksuaalikasvattaja Tanja Roth kertoo Ylen haastattelussa, ettei ole olemassa mitään vammaisseksuaalisuutta, vaan on vain erilaisia tapoja harrastaa seksiä. Rothin mielestä esimerkiksi avusteinen seksi on Suomessa tabu ja vammaisten seksuaalioikeudet ovat yhä lapsenkengissä. Roth lisäisi yhdenvertaista ja kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta, jotta seksuaalioikeudet toteutuisivat paremmin. (Maskonen 2019.) Tarvitsemme jatkuvaa asennemuokkausta vammaisten seksuaalioikeuksien toteutumiseksi. Vammaisuuteen liittyvät kielteiset asenteet ja arvot eivät saa estää tiedonsaantia. (Kuoppala 2011.) Huomiota on kiinnitettävä myös siihen, kuinka etnisyyttä esitetään seksuaalikasvatuksessa ja aihe vaatii lisää tutkimusta.

Seksuaalikasvatukseen kuuluu erottamattomasti sosiaalisten valtasuhteiden huomioiminen. Normikriittisyys on korvaamattoman tärkeää, koska ”normit säätelevät sitä, kuka tulee nähdä ja miten ihminen kohdataan” (Bildjuschkin 2015, 14). Seksuaalikasvatuksen tulee itseisarvoisesti kunnioittaa jokaisen ihmisen ainutkertaista seksuaali-identiteettiä ja lisätä jokaisen seksiä haluavan ihmisen mahdollisuuksia kokea seksuaalista mielihyvää.

Lopuksi

Tarkasteluni aineisto koostui vain kolmesta opinäytetyöstä eikä siten valitettavasti tarjoa kattavaa kuvaa yläkoulun seksuaalikasvatuksesta. Siitä huolimatta voinee todeta, että tarvitsemme lisää monipuolisista tutkimusta aiheesta. Normikriittinen ajattelu on välttämätöntä, ja se on huomioitava niin opettajankoulutuksessa kuin oppimateriaaleissakin.

Seksuaalikasvatuksen tavoite on hyvä seksuaaliterveys, ja hyvä seksuaaliterveys edellyttää mahdollisuutta paitsi turvallisiin ja kunnioitaviin myös nautinnollisiin seksuaalisiin kokemuksiin ilman minkäänlaista syrjintää tai toiseuttamista. Seksuaalisen mielihyvän ja nautinnon mahdollis-

taminen on täten yhtä lailla seksuaalikasvatuksen tärkeä tavoite siinä missä lisääntymisterveys ja ehkäisykin. Seksuaalisen hyvinvoinnin tila kuuluu kaikille, jolloin myös nautintoa koskevan opetuksen on käsiteltävä nautintoa yhdenvertaisesti koskien kaikenlaisia kehoja, sukupuoliä, seksuaalisia

KIRJALLISUUS

- Bildjuschkin, Katriina (toim.) (2015) Seksuaalikasvatuksen tueksi. Työpäpöri 35/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Fay, Joe (2002) Teaching Teens about Pleasure. *Sexus Report* 30 (4), 12–18.
- Gergov, Vera (2016) Seksuaalisuuden haltuunotto nuoruusiässä: siirtymä lapsuuden kiintymysobjekteista kohti aikuista seksuaalisuutta psykoterapiassa. *Psykoterapia* 35(4), 233–248.
- Kallionpää, Katri (2017) Uudet seksitavat lisäävät rajusti nielusyöpien määrää – tutkija ehdottaa HPV-rokotushjelman laajentamista poikiin. Helsingin Sanomat 12.1.2017. <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000005042202.html> (luettu 9.6.2020)
- Kontula, Osmo (2016) FINSEX orgasmi, Väestöliitto, https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/seksologinen_tutkimus/suomalaisten-seksuaalisuus-finse/finsex-orgasmi/ (luettu 14.5.2020)
- Kontula, Osmo & Meriläinen, Henna (2007) Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa. *Katsauksia E* 26/2007. Helsinki: Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos.
- Kontula, Osmo (toim.) (2012) Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä: Tehoa poikien seksuaaliopeutukseen (PoikaS-hanke). D55/2012. Helsinki: Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos. https://vaestoliitto.fi/bin.directo.fi/@Bin/bc4edfa068dd20b83ff89db825269e1b/1589548113/application/pdf/3335068/PoikaS-raportti_web.pdf.
- Kuoppala, Timo (2011) Oikeus tietoon ja koulutukseen. Teoksessa Elina Korhonen & Inka Mäkinen (toim.) Ilman esteitä: Vammaisten seksuaalioikeuden ja kehitys. Väestötietosarja 23. Helsinki: Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos, 14–20.
- Maskonen, Roosa (2019) Avustaja Jannina Tallberg on vieressä, kun Miika ja Raila Riikonen harrastavat seksiä: ”Pystyn sulkemaan itseni pois siitä tilanteesta”. *Yle Uutiset* 7.10.2019, <https://yle.fi/uutiset/3-11000972>, (luettu 9.6.2020)
- Mäkinen, Inka (2011) Oikeus terveyteen sekä laadukkaisiin seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin. Teoksessa Elina Korhonen & Inka Mäkinen (toim.) Ilman esteitä: Vammaisten seksuaalioikeuden ja kehitys. Väestötietosarja 23. Helsinki: Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos, 22–28.
- Näre, Sari & Ruuhilahti, Susanna & Heimonen, Elisa (2012) Luottamus nuorten seksuaalisen hyvinvoinnin pohjana. *Nuorisotutkimus* 3/2012, 51–64.
- Opetushallitus (2020a) Kosketus. Seksuaalikasvatuksen konteksti <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/kosketus/johdannoksiseksuaalikasvattajalle/sek-suaalikasvatuksen-konteksti> (luettu 14.5.2020)
- Opetushallitus (2020b) Kosketus. Materiaalin periaatteista ja arvoista. <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/kosketus/johdannoksi-seksuaalikasvattajalle/materiaalin-periaatteista-ja-arvoista> (luettu 14.5.2020)
- Opetushallitus (2014) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Opetushallitus.
- Orenstein, Peggy (2016) What young women believe about their own sexual pleasure. https://www.ted.com/talks/peggy_orenstein_what_young_women_believe_about_their_own_sexual_pleasure/transcript
- Paalanen, Tommi (2015) Seksuaalikasvatuksen etiikka arvojen näkökulmasta. Teoksessa Katriina Bildjuschkin (toim.) Seksuaalikasvatuksen tueksi. Työpäpöri 35/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 56–67.
- Puusniekka, Riikka & Kivimäki, Hanne & Jokela, Jukka (2012) Nuorten seksuaalikäyttäytyminen 2000-luvulla. *Nuorisotutkimus* 3/2012, 4–24.
- Pöntinen, Riikka (2019) Sosiaalisesti kontrolloitu, yksilöllisesti valikoitu: Nuoren seksuaalisuudesta tuotettavat eronteot ja puhettavat terveystiedon oppikirjojen seksuaalikasvatuksen oppimateriaaleissa. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Raiko, Matias & Rantanen, Emmi & Väkiparta, Carolin (2017) Nuorten toiveita seksuaalikasvatuksesta. *Opinnäytetyö*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Rantanen, Emmi (2018) Liberaali seksuaalietiikka 2000-luvun heteronormatiivisessa seksuaalikasvatuksessa. Kandidaatin tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Reenkola, Elina (2018) Halu ja häpeä. *Psykoterapia*, 31 (1), 24–37.
- Väestöliitto (2020) Aikuistuvat nuoret kaipaavat lisää seksuaalineuvontaa, 6.5.2019, <https://www.vaestoliitto.fi/?x27375=9724831> (luettu 19.2.2020)
- World Association for Sexual Health (2014) Seksuaalioikeuksien julistus. [Suomennos Tommi Paalanen.] <https://worldsexualhealth.net/wp-content/uploads/2013/08/DSR-Finnish.pdf> (luettu 6.9.2020)
- Örö, Kirsi-Maria & Oksanen, Jonna (2015) Mitä erityistä on erityisryhmien seksuaalikasvatuksessa. Teoksessa Katriina Bildjuschkin (toim.) Seksuaalikasvatuksen tueksi. Työpäpöri 35/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 70–78.